

Kurátori szöveg

Lövith Egon Marc (1923–2009) Kolozsváron született, zsidó családban. Egész életét meghatározták a 20. század nagy eseményei, ami fogékonnyá tette a széles történelmi távlatok és az alapvető erkölcsi paradigmák iránt.

A jelenlegi tárlat nem egy retrospektív kiállítás, hanem egy olyan válogatás a művész munkásságából, amely ennek a **történelmi érzékenységnek** a prizmáján keresztül készült. Számos alkotásában – szobrokon és pasztellképekben – az ókori görög–római múlt maradványait örökítette meg Lövith. A romok két helyzetben figyelhetőek meg. Egyrészt az idő **lassú**, de könyörtelen **korróziójának** tanúként, amely lehetővé teszi, hogy a múlt csak töredékekben maradjon fenn. Másrészt a romok gyakran az ember által ikonoklasztikus gesztusokkal és pusztító cselekedetekkel okozott tudatos vagy akár tudattalan **pusztítás** tanúként jelennek meg.

Ezt a két dinamikát a művész úgy ragadja meg, mint a történelem megteremtésének alapvető elemét, amelyekhez további két nagy erő csatlakozik, az **isteni beavatkozás** a történelembe és az **emberi alkotás**. Lövith e négy koordinátára alapozva egy átfogó történelmi narratívát épít fel műveiben.

A pasztellképekben játékosan megörökített bűnbeeséstől kezdve végigköveti az Ó- és Újszövetség fordulópontjait. Ezek közé ékelődnek be a *Niké*, a *Régészeti lelet*, az *Antik torzó*, a *Képromboló* sorozat alakjai, olyan művek, amelyek a görög–római kultúra értékeinek folytonosságára utalnak, azoknak romként való továbbélésük révén. A klasszikus előképek tanulmányozása tette lehetővé a művész számára, hogy az 1960-as évektől kezdve eltávolodjon a szocialista realizmustól, és megtalálja saját modern humanista nyelvezetét. Ebben az elbeszélésben az egyén szerepe fontos. Legyen szó az első emberpárról, Dávidról vagy Jézusról, vagy tudósokról és művészekről, a személyiségek sora hosszú. Lövith nem a hadsereg vezetőire vagy politikusokra összpontosít, hanem azokra, akik az elbeszélés, éneklés, írás és a tudomány által írnak történelmet.

A parasztokat ábrázoló művekben a gyengék és szegények történelembe való belépéséről van szó, a történelem elleni lázadással. Itt tehát pozitív előjelű a rombolás, és a kevesek és hatalmasok által írt narrációval fordul szembe.

A művész a természetet is a történelem részének tekinti. A lovak és a madarak a cselekvő ember társaiként jelennek meg a képeken. A művész festményben örökítette meg a madaraknak prédikáló Szent Ferencet, amelyhez a *Madarak* kisplasztika és pasztellképek sorozatát társíthatjuk. A művész figyelme nem véletlenül fordult a madarak felé, hiszen ők is hírnökök, hírmondók és énekesek.

A *Siratófalnál* című sorozat az egyénnek a történelemmel való kapcsolatára összpontosít. Az ima által a történelem jelen idejűvé válik. Ebben az esetben a rom metaforája nyomatékos, hiszen az első templom faláról van szó, amely a választott nép hitének fontos eleme. Lövith a művészi képet az emlékezés eszközeként használja, amely lehetővé teszi számára, hogy saját életének olyan pillanatait idézze fel, amelyeknek más tanúja nem maradt. Így a művész mexikói gyermekkorának képei bontakoznak ki a szemünk előtt, a romániai művészetben egyedülálló expresszív és kromatikus erejű pasztellképek ciklusában. Mindössze hároméves volt, amikor édesapja menekülni kényszerült, miután antiszemita diákok megrongálták órásműhelyét. Családja hamarosan követte őt oda. Gyermekéveit a mexikói főváros szegény külvárosában tölti, indiai szomszédok között, de a gyermekkor emlékéhez

tartozik apjának Trockijjal való állítólagos találkozása is. Ezt a helyet, Mexikót egy tágabb és kifejezettebben antikolonialista perspektívából is szemléli, az óceán partjáról békésen figyelő indiánok szemszögéből, akik az azték birodalmat megsemmisítő spanyol hódítók hajóinak érkezését figyelik.

Végül a kis és nagy történetek határa összemosódik akkor, amikor a művész a lágerélet momentumait idézi fel. Apja 1936-os halála után a szegénység visszaszorítja a Löwith családot Kolozsvárra, és ami egyénileg elkerülhető lett volna számukra, ha nem térnek vissza Európába, az így sorsszerűvé válik. A 20. század legnagyobb emberi katasztrófáját, a holokausztot ötven évvel az események befejezése után a művész sűrű ikonikus képekben örökíti meg.

A lágerben elveszíti édesanyját és húgát, ő családja egyetlen túlélője. Számára a láger egyidejűleg ellentétes jelentésekkel bíró válaszóttá válik. A szenvedés és a veszteség tragédiája mellett itt találta meg ugyanis a boldogságot is. Itt ismerkedett meg Margot-val, későbbi feleségével. Innen térnek vissza Kolozsvárra, és kezdenek új életet abban a városban, amely őt kétszer is idegen testként vetette ki magából.

Az egyéni elbeszélés, akárcsak a történelmi léptékű narráció, ciklikusan ér véget: a romok felett az élet a szeretet által újraszületik.

Székely Sebestyén György